

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МЕТОДИКИ В КУРСІ «ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Інна ДЕМЕШКО (Кіровоград)

Постановка проблеми. Інноваційні процеси, які охопили сучасне суспільство, поступово впроваджуються й у вищих навчальних закладах. Систематично здійснюється перехід освіти до якісно нового стану, оскільки інновації в освіті вважаються процесом творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники досягнень структурних компонентів процесу технологізації навчання. Беззаперечним є той факт, що динамізм глобальних змін у світі, перетворення в суспільстві потребують певних змін у системі освіти, принципах і методах її організації, розробки інноваційних процесів, технологій навчання, зокрема у викладанні теоретичних курсів на філологічних факультетах

ВНЗ. Інноваційне навчання пов'язане з переглядом процесу набуття знань, розробкою нового стилю навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, основою інноваційного процесу є процес створення й освоєння нововведення, що починається з фундаментальних досліджень, спрямованих на отримання нових наукових знань. Вивчення, аналіз і систематизація наукових публікацій показують, що проблемам інноваційної діяльності в освітній галузі займалися зарубіжні і вітчизняні фахівці: В. І. Бондар, Л. Водачек, Л. І. Даниленко, В. І. Загвязинський, В. Ротвелл, Г. О. Сиротинко, Н. Р. Юсуфбекова та ін. Проте деякі аспекти залишаються не дослідженими, а дані публікації створюють умови для генерації нових рішень за

визначеною проблематикою. Т. С. Яровенко зазначає, що інновація є результатом інноваційного процесу, який визначається як процес використання нововведення, що пов'язаний з його одержанням, відтворенням і реалізацією; інноваційними процесами в галузі освіти будуть процеси пошуку інноваційних ідей; створення (розробки) інноваційних продуктів у педагогічній науці та в системі освіти; їхнє сприйняття соціально-педагогічним співтовариством та системою освіти в цілому (завдяки теоретичній, методичній, психологічній підготовці учасників); освоєння – засвоєння і застосування (упровадження в практику завдяки розробленню відповідних рекомендацій); поточне використання; оцінювання продуктивності й ефективності та подальше поширення [7]. Підтримуємо думку Л. Я. Малюти, що «інноваційний процес починається з фундаментальних, суто теоретичних досліджень, спрямованих на одержання нових наукових знань і виявлення найістотніших закономірностей» [2].

Мета статті – висвітлити досвід використання інноваційних процесів і технологій у викладанні курсу «Інформаційно-аналітична діяльність» для студентів філологічних факультетів ВНЗ. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) установити особливості використання інноваційних процесів і технологій у викладанні курсу «Інформаційно-аналітична діяльність» для студентів філологічних факультетів ВНЗ; 2) визначити методи, прийоми й засоби активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, що створюють сприятливі умови для розвитку навчально-пізнавального інтересу, формування мотивів і мотивації навчання; 3) розглянути можливості використання проектного методу, кейс-методу при вивченні курсу «Інформаційно-аналітична діяльність».

Виклад основного матеріалу. Механізми інноваційного розвитку сучасної вищої освіти ґрунтуються на таких концептуальних положеннях як: культивування інтересу до нововведень, створення творчої атмосфери, соціокультурних та економічних умов для сприйняття і дієвості нововведень у ВНЗ, накопичення інноваційних ідей у постійно діючих пошукових та експериментальних освітніх середовищах, інтеграція найбільш перспективних інноваційних проектів у реально діючі педагогічні системи. Сучасні інноваційні педагогічні технології характеризуються тим, що: 1) збагачують навчальний процес за рахунок упровадження активних, аналітичних і комунікативних способів навчання та представлення викладачів і студентів про освітню діяльність; 2) забезпечують високий рівень навчально-виховного процесу; 3) формують

компетентність майбутніх фахівців; 4) забезпечують становлення аналітичних, організаційних, проектних, комунікативних навичок; 5) розвивають здібності до прийняття вірних рішень у нестандартних ситуаціях; 6) формують уміння будувати власні освітні програми; 7) є ресурсом для зміни змісту освіти й структури начального процесу відповідно до міжнародних вимог; 8) підвищують показники досягнень структурних компонентів процесу технологізації навчання; 9) орієнтовані на стимулювання творчого потенціалу.

Особливу увагу при проектуванні інноваційних педагогічних технологій необхідно приділяти чіткості й визначеності фіксації результатів, наявності критеріїв їхнього досягнення, покроковій і формалізованій структурі діяльності [4]. На основі матеріалів дослідження та практичного досвіду викладання курсу «Інформаційно-аналітична діяльність» при підготовці майбутніх учителів-словесників у вищій школі, з'ясовано, що особливо важливим є застосування в навчальному процесі поряд із традиційними інноваційних технологій, форм і методів навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань, умінь і навичок студентами, розвиток їхньої розумової діяльності, стимуляція творчої активності студентів, виявлення умінь та навичок критичного осмислення проблем, набуття досвіду самостійного опрацювання навчального матеріалу, пошукової роботи, набуття якостей, які стануть у нагоді в професійній діяльності. У викладанні курсу необхідно враховувати ідеї антропоцентричної наукової парадигми, орієнтованої на особистість студента з його комунікативними та пізнавальними потребами, актуалізувати в сучасній мовній освіті культуро-орієнтовані підходи до навчання мови.

Поняття «інформаційно-аналітична робота» розглядається як складова інформаційно-аналітичної діяльності. Під час її проведення виділяють два напрями інформаційно-аналітичної роботи: 1) інформаційний рівень, що полягає в пошуку, збиранні, зберіганні, поширенні інформації; 2) аналітичний рівень, що полягає в узагальненні, класифікації інформації, її аналізі й перетворенні, розробці висновків, пропозицій, рекомендацій і прогнозів. Р. Р. Марутян виділяє такі основні принципи та методологічні аспекти інформаційно-аналітичної роботи: 1) формування мети досліджень; 2) створення понятійного апарату; 3) забезпечення достатньої інформованості; 4) установлення причин та наслідків; 5) визначення тенденцій розвитку та вирішення проблеми; 6) забезпечення високого рівня достовірності; 7) формування висновків та рекомендацій; 8) наявність зворотного зв'язку. Р. Р. Марутян виділяє такі основні принципи аналітичної роботи: 1) цілеспрямованість –

орієнтація аналітичної діяльності на досягнення конкретних цілей для вирішення певних завдань як результатів практичної діяльності; 2) актуальність – аналітична діяльність повинна відповідати потребам практики, мати високої ступінь важливості на даний момент, у даній ситуації, для вирішення конкретної проблеми; 3) активність – проведення інформаційно-аналітичної діяльності і видача її результатів незалежно від конкретних запитів користувачів з елементами прогнозування; 4) достовірність – врахування достовірності вихідних даних аналізу, точності кількісних даних, що використовуються, ступеня об'єктивності та обґрунтованості висновків, оцінок, пропозицій; 5) повнота – використання всієї наявної інформації, що має відношення до вирішення поставлених завдань; 6) альтернативність – наявність у кожного працівника аналітичного підрозділу можливості вільно висловити свою думку щодо результатів проведеного дослідження та довести її до вищого керівництва; 7) обґрунтованість – отримання аргументованих результатів аналітичної роботи на підставі сучасних досягнень науки, ефективних інформаційно-аналітичних технологій тощо; 8) системність – комплексний аналіз проблем з урахуванням їхнього місця, ролі та взаємозв'язків у загальній структурі забезпечення діяльності установи; 9) своєчасність – отримання та видача результатів інформаційно-аналітичної діяльності в потрібні терміни, у зручній формі та вигляді, що придатна для користування; 10) ініціативність – визначення та опис проблем, формування завдань і способів їхнього рішення; 11) об'єктивність – відсутність тенденційності, неупереджене відношення аналітика до дослідження та його результатів; 12) неперервність – організація інформаційно-аналітичного моніторингу обставин, своєчасне відображення основних змін у ситуації, що досліджується; 13) гнучкість – швидка адаптація до змін суспільно-політичних обставин без модифікації структури методів і засобів реалізації аналітичної роботи [3].

Мета навчальної дисципліни «Інформаційно-аналітична діяльність» – надання системи фахових теоретико-методичних знань і практичних навичок реалізації інформаційно-аналітичної діяльності в суспільстві, формування в студентів знань про закономірності функціонування інформації в процесі управління, опанування теоретичних основ інформаційно-аналітичної діяльності, методів і методології інформаційно-аналітичних процесів, засвоєння знань щодо основних методів аналітики, організаційно-методичних засад реалізації інформаційно-аналітичної діяльності, набуття відповідних практичних навичок роботи з різними джерелами даних. У запропонованому курсі розкриваються основні поняття інформаційно-

аналітичної діяльності як специфічного різновиду наукової діяльності, розглядаються теоретичні та практичні аспекти здійснення інформаційно-аналітичного процесу.

Щодо методики розроблення програми курсу «Інформаційно-аналітична діяльність», то варто зазначити, що було враховано те, що студенти вже мають певну підготовку з інших дисциплін (сучасної української літературної мови, загального мовознавства, культури мови, риторики, психології, соціології, правознавства та ін.) і зорієнтовані на подальше поглиблення фахових знань і навичок, враховано цільове призначення інформаційного матеріалу.

В авторському навчальному посібнику [1], за яким здійснюється підготовка студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», розглянуто найважливіші теоретичні та практичні питання інформаційно-аналітичної діяльності, враховано найновіші гіпотези, що сформувалися в межах теорії мовної комунікації, когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, теорії мовленнєвої діяльності. Матеріал викладено у взаємодії теорії та практики інформаційно-аналітичної діяльності, мовної комунікації, структуровано за відповідними блоками. Подано плани-завдання практичних занять із вправами для самостійного опрацювання в межах змістового модуля, завдання для самостійної роботи, запитання й завдання для самоконтролю, короткий термінологічний словник, законодавчі акти, базова та допоміжна література. Посібник є результатом певного досвіду роботи викладача. Він систематизує роботу з дисципліни на основі традиційних і нових методичних підходів, які орієнтовані на активізацію самостійної роботи студентів, на формування професійно значущих умінь і дозволяють створити умови для успішної навчальної діяльності студентів. Виклад матеріалу побудований таким чином, що засвоєння знань, у тому числі й фундаментальних, з різних галузей науки в поєднанні з практичними навичками дозволить студентам навчитися здійснювати пошук, збирати та обробляти дані й підготовувати необхідну інформацію.

Під час викладання даного курсу необхідним є поєднання новітніх підходів до науково-методичного забезпечення навчальних фахових дисциплін, зокрема курсу «Інформаційно-аналітична діяльність» із традиційною методикою, використання мультимедійних засобів, індивідуальних навчальних проєктів, удосконалення системи контролю знань, умінь і навичок студентів. Захист проєкту здійснюється у вигляді конференції, на якій кожен студент доповідатиме результати своїх досліджень. Метод проєктів як сучасна педагогічна технологія разом із традиційними методами навчання є найбільш продуктивним, оскільки він у поєднанні з іншими

технологіями навчання здатний розв'язати завдання поступового формування й подальшого розвитку самостійного мислення студентів, володіння певними інтелектуальними, творчими та комунікативними вміннями, також передбачає роботу студентів з відбору мовного матеріалу і важливість представлення результатів.

Проектний підхід сприяє посиленню індивідуалізації процесу навчання, пошуку оптимального поєднання теорії та практики, актуалізації наявних знань та умінь студентів, стимулюванню їх до розв'язання власних життєвих проблем [5]. Проектна методика має прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати при вирішенні тієї чи тієї практично або теоретично значущої проблеми. Цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в практичній діяльності. Щоб домогтися такого результату, необхідно навчити студентів мислити, знаходити і вирішувати проблеми, уміння прогнозувати результати й можливі наслідки різних варіантів рішення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, пояснювати мовні процеси, установлювати міжпредметні зв'язки. Предметом вивчення цієї дисципліни є технологія та організація інформаційно-аналітичної діяльності. Інформаційно-аналітична діяльність як навчальна дисципліна за своєю суттю має інтегрований характер і широкі міжпредметні зв'язки з мовознавством, риторикою, культурою мови, документознавством, теорією комунікації, стилістикою, лінгвістичною прагматикою, психологією, кібернетикою, інформатикою, історією, економікою, соціологією, правознавством. Тому надбання саме цих наук складають методологічну основу курсу.

Досить ефективним є використання кейс-методу при вивченні курсу «Інформаційно-аналітична діяльність», який спрямований на формування творчого та критичного мислення. Таке навчання – це один з активних видів самостійної роботи з вивчення програмового матеріалу. Основні завдання методики CASE: 1) набуті нові знання; 2) виокремлювати головне й оцінювати основні події чи питання; 3) показати свою компетентність та здатність працювати з літературою; 4) розвивати вміння спілкуватися; 5) удосконалювати творчі здібності; поглиблювати відповідальність за свою роботу, впевненість у собі; уміти налагодити контакт у колективі. В. В. Ягоднікова зазначає, що цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, вдало поєднує навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що є діяльним та ефективним у реалізації сучасних завдань системи освіти [6].

Навчальні завдання кейс-методу полягають у використанні теоретичного матеріалу для аналізу практичних проблем; формуванні навичок оцінювання ситуації, вибір та організацію пошуку основної інформації; формуванні навичок та прийомів усебічного аналізу ситуацій, прогнозування способів розвитку ситуацій; формуванні вмінь та навичок конструктивної критики. Цей метод сприяє розвитку креативності, впевненості в собі, цілеспрямованості; формує навички роботи в групі, комунікативної культури, здатність до конкурентноспроможності, готовності взяти на себе відповідальність за результати власного аналізу ситуації й за роботу всієї групи; формує соціально активну й життєво компетентну особистість, здатну до саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації.

Для ефективного використання кейс-методу необхідно створювати сприятливі умови: забезпечити достатньо високу складність пізнавальних проблем, які потрібно вирішувати студентам; створити логічний ряд запитань щодо пізнавальної проблеми; в аудиторії створити атмосферу психологічного комфорту. Таким чином, застосування викладачем кейс-методу стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, забезпечує високу ефективність навчання й розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості й компетенції. Найближчими роками ситуативна методика стане домінують. У її розвитку спостерігається поєднання міжнародного досвіду з національною методичною специфікою.

При вивченні курсу «Інформаційно-аналітична діяльність» очікувані такі результати: 1) вільне володіння теоретичним матеріалом; 2) уміння використовувати набуті знання на практиці; 3) з'ясування актуальних і проблемних питань курсу; 4) уміння подавати висновки у вигляді схем, узагальнювальних таблиць; 5) презентація.

На практичних заняттях проводиться така робота: 1) отримання завдань-кейсів; 2) вибір лідера групи й опонента; 3) розподіл обов'язків у групі; 4) робота групи над ситуацією, варіанти розв'язання проблемних завдань, оформлення висновків роботи (таблиця, доповідь, схема); 5) презентація.

Підсумки практичного заняття. 1. Самооцінка та самоаналіз роботи лідера групи (Що вдалося? Які були труднощі? Що саме сподобалося?). 2. Рефлексія (Що нового дізналися на занятті? Над чим треба ще попрацювати?). 3. Заключне слово викладача (аналіз роботи кожного студента, відзначаючи найактивніших, і вказує на недоліки, якщо такі є). 4. Оцінювання (аргументується й коментується).

Отже, використання кейс-методу на практичних заняттях з курсу «Інформаційно-аналітична діяльність» дає змогу активізувати різноманітні чинники: теоретичні знання, практичний досвід студентів, їхню спроможність висловлювати свої думки, пропозиції, уміння вислухати альтернативні думки й аргументовано висловити свою думку. Завдяки методиці CASE на заняттях немає пасивних студентів. Кожен студент має диференційоване завдання, може співвіднести вивчений матеріал із практикою. Переваги, які має викладач, використовуючи цей метод: якщо він грамотно спрямовує дискусію, то може вивести на нове розв'язання проблеми, побачити не помічені раніше межі й варіанти ситуації, що розглядається. Використання кейс-методу – це активна форма навчання, яка пробуджує інтерес, активізує творчо-пошуковий процес і розвиває творче мислення.

При викладанні курсу «Інформаційно-аналітична діяльність» для студентів факультету філології та журналістики використовуються такі принципи навчання: принцип динамічності, принцип оптимальності методів діяльності, принцип гнучкості, принцип усвідомленої перспективи, принцип паритетності; методи функціональної спрямованості: методи одностороннього подання матеріалу; методи проблемного навчання, методи спонукання до творчого пошуку, методи активізації студентів, методи контролю, методи самостійної роботи, методи виховного спрямування. Активні методи навчання за умов творчого застосування перетворюють навчальний процес у творчо-пошукову діяльність, яка спонукає до пошуку різноманітних прийомів засвоєння знань.

Успіх навчання визначається ставленням студентів до навчання, їхнім прагненням до пізнання, усвідомленням і самостійним оволодінням знаннями, уміннями та навичками, пізнавальною активністю. У розвитку особистості майбутнього фахівця важливе значення належить формуванню позитивних мотивів і дієвих цілей, оскільки вони – важливі детермінанти діяльності. Структура мотивів студента стає домінантою особистості майбутнього фахівця. Таким чином, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід'ємна складова процесу формування особистості студента. В умовах гуманізації освіти існуюча теорія та технологія навчання мають бути спрямовані на формування висококваліфікованого спеціаліста і всебічно розвинутої особистості, здатної жити й працювати в складних умовах сьогодення, сміливо визначати власну стратегію поведінки, здійснювати етичний вибір, бути відповідальним за нього, бути спроможним до навчання впродовж усього життя, до саморозвитку та самореалізації.

Висновки. На сучасному етапі суспільством висуваються нові вимоги до системи освіти, форм, методів, принципів навчання, що сприятиме на якісно новому рівні підготувати студентів до майбутньої трудової діяльності, а досягти високих результатів у навчальному процесі можна шляхом взаємодії традиційних та інноваційних процесів у викладанні теоретичних курсів на філологічних факультетах ВНЗ. Інноваційні педагогічні технології в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців покращують засвоєння навчального матеріалу, зменшують час на вирішення стандартних завдань, стимулюють творчий потенціал, зумовлюють позитивне ставлення до навчальної дисципліни, підвищують рівень інформаційної культури, створюють умови для повноцінного розкриття їх як особистостей. Тому застосування інноваційних педагогічних процесів і технологій є однією з умов якісної підготовки майбутнього фахівця.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в застосуванні інноваційних процесів і технологій, використанні проектного методу, кейс-методу у взаємодії з традиційними методами навчання під час викладання курсу «Інформаційно-аналітична діяльність» для студентів філологічних факультетів ВНЗ.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Демешко І. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. [2-е вид., випр. і доп.] / І. М. Демешко. – Кіровоград : ФОП Александрова М. В., 2016. – 300 с.
2. Малюта Л. Я. Особливості моделювання інноваційних процесів на підприємстві [Електронний ресурс] / Л. Я. Малюта. – Режим доступу : <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2012-2/>
3. Марутян Р. [Електронний ресурс] / Р. Р. Марутян. – Режим доступу : www.google.com.ua/search
4. Криворучко Н. І., Криворучко Л. І. Інноваційні педагогічні технології під час професійної підготовки майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / Н. І. Криворучко, Л. І. Криворучко. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/search?q>
5. Череди́ченко Г. А., Шапран Л. Ю., Куниця Л. І. Проектна методика навчання іноземній мові в контексті сучасних педагогічних технологій [Електронний ресурс] / Г. А. Череди́ченко, Л. Ю. Шапран, Л. І. Куниця. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2067/1/13.pdf>
6. Ягоднікова В. В. Кейс-метод (Case study) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / В. В. Ягоднікова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm
7. Яровенко Т. С. Види інновацій в освіті та їх класифікація [Електронний ресурс] / Т. С. Яровенко. – Режим доступу : <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201264/yarovenko.html>

ВІБЛІОГРАФІЯ

1. Demeshko I. M. Informatsiino-analitična diialnist : navch. posib. [2-e vyd., vypr. i dop.]. – Kirovohrad : FOP Aleksandrova M. V., 2016. – 300 s.
2. Maliuta L. Ya. Osoblyvosti modeliuvannia innovatsiinykh protsesiv na pidpriemstvi [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2012-2/>

3. Marutian R. informatsiino-analitychnoho [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : www.google.com.ua/search

4. Kryvorychko N. I., Kryvorychko L. I. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii pid chas profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <https://www.google.com.ua/search?q>

5. Cherednichenko H A., Shapran L. Yu., Kynytsia L. I. Proektna metodyka navchannia inozemniy movi v konteksti suchasnykh pedahohichnykh tekhnolohii [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2067/1/13.pdf>

6. Yahodnikova V. V. Keis-metod (Case study) Yak forma interaktyvnoho navchannia maibutnikh fakhivtsiv [Elektronniy

resurs]. – Rezhim dostupu : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm

7. Yarovenko T. S. Vydny innovatsii v osviti ta yikh klasifikatsiia [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201264/yarovenko.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Інна Демешко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: методика навчання української мови у вищій школі, удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів-філологів.